

הספילין, וקסדר לילה לאו זמן תפילין אי נמי שבת ויו"ט לאו זמן תפילין הילכן כיון דליכא שעמא דלא מייחייב בה זמן גרמא הוא: **אזידה**, השבת אזידה: **ווללא** הוא. בתמיה וכי כלל קלזב הוא דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות: **והי איניס מזה**, ליל ראשון שהוא חובה דכתיב (שמות יב) בערב תאכלו מצות⁽¹⁾ וזמן גרס לה בט"ו בניסן ונשים חייבות כדאמר בפסחים (דף מג:) נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר⁽²⁾ לא תאכל עליז שיטנו בצל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בצל תאכל חמץ דמצות לא תעשה היא: וכן **שמחה**, צרגל דכתיב (דברים טו) ושמחת בחגך אתה ובעך ובעך חן: **תלמוד תורה**, דלמרחן לעיל (דף כט:) נשים פטורות וכן פדיון הבן כדלעיל בפירקין (סז): **ופריס ורבי**, אמרינן ביבמות (דף סה:) האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה וילין לה מן וכבשה⁽³⁾ איש דרכו לכבוש ואין דרכה של אשה לכבוש וכל דלא קרינן ביה וכבשה לא קרינן ביה פרו ורבו: **אין למדין מן הכללות**, כל היכא דמני כלל כי האי גוונא כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה הכל חייבין בראיה⁽⁴⁾ אין למדין מהם דליכא בהו דלאו דוקא ואפילו מקום שנאמר זו חוז דליכא למימר מדאפיק האי דאפיק ש"מ דוקא הוא ולא שייך מידי אפ"ה אין למדין: **כל מערבין**, עירובי חזירות: **ומספספין**, שיטופי מצואות: **חזין מן המים ומן המלה**, דמידי דזיין בעינן והני לא זייני בשבקים מונומיו של אדם חשובה דירתו וצניתתו: **והאיניא כמהין ופטוריו**, מיני אוכלין הם וקיס להו לרבנן דלא זייני: **גמירי מספילין**, צמה מלניו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף כל וכו'. ולקמא⁽⁵⁾ פריך

אליהן מתפילין לפטור ינלך ממנה והקהל לחיוב: **גמירי מסלמוד תורה**, דליתקיש להדדי ושנתם לבנין (דברים 1) וכתיב בתורה וקשרתם

לאות: **מה סלמוד תורה נשים פטורות**, דכתיב לבנין ולא לבנותיך⁽⁶⁾ אף תפילין נשים פטורות: **ונקיש ספילין למוזה**, לחייב הנשים דהא כתיב בתריה וכתבתם על מוזהות ונימא מה מוזהה נשים חייבות כדלקמן אף תפילין נשים חייבות, ומשנינן תפילין לת"ת איתקוש צין בפרשה ראשונה דכפרישת לעיל צין בפרשה שניה והיו לטוטפות צין עיינס וסמך ליה ולמדתם אותם את בניכם: **ספילין למוזה לא איתקיש בשניה**, סתלמוד תורה מפסיק ביניהם: **ונקיש מוזה לסלמוד תורה**, דכאשתרא בפרשה שניה דסמך ליה וכתבתם ונימא נשים פטורות: **לא ס"ד**, לפטור נשים מדמלת מתן שברה צריצוי ימים וגשי נמי צעי חיי: **האזרה להוציא את הנשים**, צרייתא היא בתמכת סוכה: אליעזריך

איכא נפקותא כשיהיה לאשה לקיים מצות עשה דאי הוה אמניא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחנו דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה אף הקשה הר"ר יוסף מארך ישראל על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שריפה ציו"ט (שבת דף כה), משום דציו"ט עשה ולא תעשה ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בשעה דציו"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ציו"ט וכי"ת אין הכי נמי אמאי לא לישתמיט תנא דלא אמר לך אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הללו אלס ולא דחי ליה עשה אף הכא הללו אלס*: **בבב⁽⁷⁾ מערבין**, פ' צקוטנרט⁽⁸⁾ צין עירובי חזירות וכן עירובי חזירות צענין פת⁽⁹⁾ לכן נראה בכל מערבין עירובי תחומין דוקא: **א גברא בעי חיי**, אע"ג דהאי קרא דרשינן צפ' צמה מדליקין (שבת דף לג:) גבי ציטול תורה צעון ציטול תורה צנים קטנים מתים מ"מ לא הוי כי אם אסמכתא צעלמא והא דכתיב⁽¹⁰⁾ כי הוא חיך דמשמע אשה נמי חייבת בת"ת מהאי טעמא גברא צעי חיי י"ל דקרא לא קאי אסתלמוד תורה אלא אקיום מצות כלומר התורה מלמדת לך מצות שהם חיך ועוד יש לומר דאין ה"ג דהאי קרא קאי צין אסתלמוד תורה כדאמר התם וצין אמוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייצו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגביר צעי חיי וכו' כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו כדאמר לעיל א והודעתם לבנין ולא לבנותיך אבל מוזהה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרועה להקיש מוזהה לתלמוד תורה רועה לפטור נשים יש סברא לומר דאתי סברא דגברא צעי חיי ומפקא מהיקישא ומחייבי נשים מצוה:

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לד.

ותפילין וציצית, אע"ג דקיימא לן בהקומץ רבה (מנחות דף לו:) דלילה זמן תפילין והלכה ואין מורין כן מ"מ שפיר הוי מצות עשה שהזמן גרמא שהיי אין נוהגין בשבמות וציו"ט כדדרשינן בפרק המוצא תפילין (עירובין דף לו), לפי שאין צריכין אות דשבת גופא

איכרי אות דכתיב⁽¹⁾ כי אות היא ולינית דחשבינן הכא מצות עשה שהזמן גרמא אומר ר"י דהיינו כרבי שמעון דבפרק התכלת (מנחות דף מג), דסבר דלילה לאו זמן לינית הוא ופטור נשים כדאיתא התם וכן הלכה דהא בפרק צמה מדליקין (שבת דף כה:*) מפרש טעמא דסדין פטורה מן הלינית גזירה משום כסות לילה והיינו טעמא לרבי שמעון דוקא⁽²⁾ ועוד קאמר צפ"ב דברכות (דף יד:*) דצמערבא אין אומרים פרשת לינית צלילה ומסיק נמי אצ"י אן מתחילינן מדמתחילי צמערבא וכיון דמתחילינן גמרינן⁽³⁾ ותימה היכי חשיב לינית מ"ע שהזמן גרמא למ"ד (מנחות דף מא), לינית חובת טלית היא כיון דכלי קופסא חייבין צלינית והתם ליכא זמן גרמא כלל דצין ציוס צין צלילה חייבין⁽⁴⁾ ואפילו למ"ד (סז) לינית חובת גזרא הוא קשה דכמו דכסות לילה פטורה כשהוא לבושה ציוס⁽⁵⁾ ה"נ כסות יום חייבת כשלושב צלילה דהכי אמרינן צירושלמי⁽⁶⁾ כסות יום שלבשה צלילה חייבת צלינית וא"כ היכי חשיב לה זמן גרמא כיון שחייבת צין ציוס וצין צלילה⁽⁷⁾ ואומר ר"י כיון שחיוצו א חלי צמה שהזמן גרס⁽⁸⁾ לציטתה ציוס יש לה ליחשב זמן גרמא שזמן לציטתה גרס החיוב: **מעקה אבירה ושיאור** הקן, תימה לרבי בכל הני כתיב לאו צמעקה כתיב (דברים כג) לא תשים דמים צציתך אע"ג דמוקמינן ליה (צצ"ק דף טו:) למגדל כלב רע וסולם רעוע דהיינו שימה צדים מ"מ אחי נמי למעקה דהא דרש⁽⁹⁾ צסיפרי⁽¹⁰⁾ ועשית

זו מצות עשה לא תשים דמים זו מצות לא תעשה ובאצידה נמי כתיב (דברים כג) לא תוכל להתעלם ובשלוה הקן כתיב (סז) לא תקח האס על הבנים וא"כ איך יהיו נשים פטורות אפילו הם זמן גרמא והא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עושנין א שבתורה⁽¹¹⁾ ואומר ר"י דבכולהו משכחת בהו עשה צלא לאו צמעקה אין שייך לא תשים דמים אלא ציונה צית מתחילה על מנת שלא לעשות מעקה⁽¹²⁾ אבל אם היה דעתו לעשות מעקה ולאחר שנבא נמלך אז שעשה ונפל אין שם אלא עשה דועשית מעקה ולא נשים פטורות ובאצידה נמי משכחת לה עשה צלא לאו אכגון שנטלה על מנת להחזירה וכגון שנטלה אף אחר אלא דהשאת לית בה לאו דלא תוכל להתעלם וגם ליכא לאו דלא תגזול נמי א ואח"כ נמלך שלא להחזירה דהשאת אינו עובר אלא משום השב תשיבס⁽¹³⁾ ושלוה הקן נמי כגון שלקח האס על מנת לשלוה ואח"כ נמלך ולא שלחה דהשאת ליכא לאו כי אם עשה דשלא א משלח⁽¹⁴⁾ וי"מ דמ"מ ולא נפיקא דהשאת דלאו חזון גרמא כמו כן יהיי פטורות מן הלואין דליכא למימר דאתי עשה ודחי ל"ת אבל כשהן חייבות בשעה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחנו דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה אף הקשה הר"ר יוסף מארך ישראל על פירוש זה א"כ גבי אין מדליקין בשמן שריפה ציו"ט (שבת דף כה), משום דציו"ט עשה ולא תעשה ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בשעה דציו"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ציו"ט וכי"ת אין הכי נמי אמאי לא לישתמיט תנא דלא אמר לך אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הללו אלס ולא דחי ליה עשה אף הכא הללו אלס*: **בבב⁽¹⁵⁾ מערבין**, פ' צקוטנרט⁽¹⁶⁾ צין עירובי חזירות וכן עירובי חזירות צענין פת⁽¹⁷⁾ לכן נראה בכל מערבין עירובי תחומין דוקא: **א גברא בעי חיי**, אע"ג דהאי קרא דרשינן צפ' צמה מדליקין (שבת דף לג:) גבי ציטול תורה צעון ציטול תורה צנים קטנים מתים מ"מ לא הוי כי אם אסמכתא צעלמא והא דכתיב⁽¹⁸⁾ כי הוא חיך דמשמע אשה נמי חייבת בת"ת מהאי טעמא גברא צעי חיי י"ל דקרא לא קאי אסתלמוד תורה אלא אקיום מצות כלומר התורה מלמדת לך מצות שהם חיך ועוד יש לומר דאין ה"ג דהאי קרא קאי צין אסתלמוד תורה כדאמר התם וצין אמוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייצו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגביר צעי חיי וכו' כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו כדאמר לעיל א והודעתם לבנין ולא לבנותיך אבל מוזהה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרועה להקיש מוזהה לתלמוד תורה רועה לפטור נשים יש סברא לומר דאתי סברא דגברא צעי חיי ומפקא מהיקישא ומחייבי נשים מצוה:

⁽¹⁾תפילין וציצית, אע"ג דקיימא לן בהקומץ רבה (מנחות דף לו:)

דכסות לילה פטורה אפילו כשלובשה ביום, שם, ה, ואין הזמן גורם לחייב האדם ביום יותר מבליילה, שם, ו, צקוט טון לתא מצת גרם, ז, וליפנין שפיר מתפילין לפטור נשים אצ"ג דלא הוו ממש כעין תפילין, מוס' הרא"ש, ח, ונשים חייבות בכל לא תעשה, ריטב"א, ט, דאכי תבנה בית חדש קאי שלא יבנהו לדעת כל לשום דמים בביתו, מוס' הרא"ש ועי' עטמ"י, י, וא"ת כיון דמחוייב בהשבה איכא לאו דלא תגזול אצ"ג דלא אחאי ליהדי באיסורא מידי דהוה אכובש שכר שכיר דבריש אוהו נשך יי"ל דלא שייך לא תגזול מאחר שנתייאש, מוס' הרא"ש, כ, ובכי האי גוונא דליכא לא תעשה ואיכא עשה איצטריך לחיובי נשים בהו משם דהוו מצות עשה שלא הזמן גרמא, ריטב"א,

א) [בכמ"י: והקהל]
ב) עירובין כו, א) שם כו, ב)
ד) סוכה כח, פ' ח' אמור
פסק ח' כתיב האזרה לבנות הנשים [ע"ש], ב) ג"ז שם, ו) [פסחים ק' ע"א], ו) [דברים טו, ג], [ברש"י שבר"ק טוף ד"ה והקהל דכתיב הקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה], ט) [נדרשיתם א, כח], י) [חגיגה ב' ע"א, ופ"ש מור"ה חזן], ז) [נעמוד ב], ז) [לעיל כט ע"ב, ע"ש], ח) [שמות לא, יג], ז) [שם ד"ה גזירה], ט) [שם ד"ה ויאמרו], ע) [נדרשיתם ה"ז כה]
ה) [א"א], ט) [נדרש"י: חליו], ז) [פרשת ח' מא' סימן כט], ק) [לקמן לה ע"א], ח) [צ"ל לפני אות ש' צ"מ כי: וכי חוס' שם ד"ה אינו עובר ורן], ט) [נאלי: דלח"כ [עטמ"י יוסף], ז) [נחלין קמא ע"א], א) [נערינון כ' ע"ב וע"ש כהנ"ת], ט) [עירובין פא ע"א ע"ש], א) [נדרש"י: גבר, ד] [דברים ג, כ], א) [דף כט: ז] וס' תפיק ה"ס ולמדתם את בניכם ולא נותנים וכו' חוס' בשבת לב: ד"ה מקרא כו' דמתי ולמדתם אותם את בניכם ולא את נותנים,

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

א) [נדרש"י: חליו]

הרי מוצא. לילה הראשונה חובת עשה היא, בערב תאכלו מצות, ושאר כל הימים אם לא להסתפק בכשר בלא חס לאן חובה עליו ללול (עירובין כו, ב), שומחה, ושמתה אתה ויתך הרי נשים בתשמיש, ותלה נמי חובה לנשים בתוספת פסחים (מג), מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, כל שישנו בצל תאכל חמץ ישנו בקום אכיל מצה, ונשים ישנן בצל תאכל חמץ, דכל מצות לא תעשה נשים מזהירות כלנשים, דקושא נשים לאשמיס לכל עושניס שבתורה (שם), לעלות לרגל ולשמוח בתג טס בעלה דעל השמחה נטווו נשים דכתיב ושמתה אתה ויתך [דברים יד] (חגיגה א), הקהל, תבועד שנת השמיטה בתג הסוכות התלך עומד על צימה וקורא לפסחן מצות משנה תורה כדאיתא במוטב (מא), וכתיב האנשים והנשים והטף (עירובין שם), והרי תלמוד תורה, נשים פטורות, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם, ולא נותנים וכו' (שם), פריה ורביה דכתיב פרו ורבו ותללו את הארץ וכבשה, איש דרכו לכבוש ולא אשה דרכה לכבוש (שם), ופדיון הבן, ננו הבכור, חובה על האב וכל על האם, שמענין לה מדכתבת הפה קרי ביה חופשה, כל שחייב לפדות חייב לפדות את בנו ואשה אינה בכלל פדיון עמלה דכתיב בכור ציץ תפדה ולא ננוחין, אינה נמי צמלות פדיון גנה הבכור (שם), אין למדין

מן הכללות, כל היכא דמן כלל לא אמרינן דוקא הוא, דליכא כלל דלא דק צמלמיה ואיכא מילי דלימנהו בזהו כלל ואפי' כדאמר בו חזין, דמרב פלוני דליכא למימר מדאפיקו להאי ודאי דק ככלליה אפילו הכי לא יליענין מיהי דלילמא שייך ולא אפיק כל מאי דבעי (שם), בכל מערבין, עירובי חזרות ותחומין, ומשתתפין, צמחי, חזין מן המים ומלה, דלאו מידי דנוחין הן, וטעמא דעירובי משום דדעתו ודירתו במקום מונומיו הוא ויפון שנתו כל בני התגר כדי מונון צבית אחר, נעשה כאלו כולן דרים בתוכו ונמלאו כולן רשות אחת וכן בעירובי תחומין נעשה כמי ששבת שם ומשם יו לו אלפים אמה לכל רוח, הלכך דבר מוון צענין (שם ב), תפילין, נמי מצות עשה שהזמן גרמא דסבר לילה ושבת לאו זמן תפילין וינהו (ברכות ב), ונקיש מוזהה לתלמוד תורה, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם וסמך ליה וכתבתם מה תלמוד תורה פטורות ואע"ג דאין הזמן גרמא דחמנא פטרינהו דכתיב את בניכם ולא נותנים אף מוזהה נשים פטורות (ברכות ב), נשי לא בעי חיי, צממיה (ברכות ב), האזרה, צני ישראל ישנו בסוכות, מיומן שגאורחים, להוציא את הנשים (סוכה כח),

עין משפט ונר מצוה

שפ א ב ג מ"י פ"ב מהל' ע"ז הלכה ג סמך לאין ט:
שפא ד ה מ"י פ"א מהל' עירובין הלכה ח סמך עשין א טושי"ע א"ח סימן ט ספי"ה:
שפב ו מ"י פ"ד מהל' תפילין הלכה יג סמך עשין כב טושי"ע א"ח סימן לא ספי"ג:
שפג ז מ"י פ"ו מהל' סוכה הלכה א סמך עשין מג טושי"ע א"ח סימן תרמ ספי"א:
שפד ח מ"י שם הל' ה סמך שם טושי"ע א"ח ס' תרלט ספי"א:

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

תורה אור השלם
1. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר יושבע ב' לאבותיכם לתת לכם בימי השמים על הארץ:
דברים יא כא
2. בשבת חשבו שבועת ימים כל האדמה בישךאל ישובו בשבת: ויקרא כג טב

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

א) [נדרש"י: חליו]

ציון הש"ס
תוס' ד"ה מעקה בבה"ד הלאו אלים, עיין חולין קמא ע"א דמ"ה ל"ב:

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

הגהות מהר"ב רנשבורג

אן תוס' ד"ה מעקה כו' [שם שנטלה ע"מ להחזירה כו', ר"ל כשנטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ואחר יאוש נמשך עליה שלא להחזירה דהשאת ליכא לאו דלא תוכל להתעלם כדאיתא בגלגל מציאות (דף כו:) ואיכא משום השב תשיבס עכ"ל הריטב"א צביאור כותב תוס' ועי' בעלמנות יוסף קרוב לזה:

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

תוס' ר"י חוקן

חזין, אצ"ג דחני חזין מרבין פלוני אפילו הכי אחר דאיתא דאכא טפי דחני הכי, ובפרק בכל מערבין [עירובין כו, א] חזין מן המים ומן המלה, ומחוייב ר' יוחנן ותו ליכא והא איכא כמחין ופטירות.

והקהל את העם האנשים הנשים והטף לשמוע מן התלך פרשת הקהל בסוכות בשמחה]

מוסף תוספות

א. והוה מצוי למימר טעמא גזירה שמא יקריע כסותו בתוך שלש ויתפתרו דהוי אליבא דכ"ע אלא לא חשש כיון דהלכתא כר"ש, מוס' הרא"ש, ב, משמע מדורו כולוה דאין מצות ציצית בלילה ולכן נשים פטורות מן הציצית, מוס' שבת כה:
ג. וצריך להטיל ציצית לכל כסות יום אפילו יתעטף בו בלילה וכסות לילה פטור אפילו יתעטף בו ביום, מוס' הרא"ש, ד, דאמרינן ראייתם אותו פוט לכסות לילה משמע

דכסות לילה פטורה אפילו כשלובשה ביום, שם, ה, ואין הזמן גורם לחייב האדם ביום יותר מבליילה, שם, ו, צקוט טון לתא מצת גרם, ז, וליפנין שפיר מתפילין לפטור נשים אצ"ג דלא הוו ממש כעין תפילין, מוס' הרא"ש, ח, ונשים חייבות בכל לא תעשה, ריטב"א, ט, דאכי תבנה בית חדש קאי שלא יבנהו לדעת כל לשום דמים בביתו, מוס' הרא"ש ועי' עטמ"י, י, וא"ת כיון דמחוייב בהשבה איכא לאו דלא תגזול אצ"ג דלא אחאי ליהדי באיסורא מידי דהוה אכובש שכר שכיר דבריש אוהו נשך יי"ל דלא שייך לא תגזול מאחר שנתייאש, מוס' הרא"ש, כ, ובכי האי גוונא דליכא לא תעשה ואיכא עשה איצטריך לחיובי נשים בהו משם דהוו מצות עשה שלא הזמן גרמא, ריטב"א,

למען ירבו ימיכם, אם עשית כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדכרי תורה נדרשים מכלל לאו הן ומכלל לן לאו (דברים יא ב),